

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2018

MEPUTSO: 80

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 25.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka. Lebelela diteng letlakaleng la bone gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o ithutilego lenyaga. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
3. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO:

KAROLO YA A:	Theto	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Dikanegelotšhaba	(25)
KAROLO YA C:	Papadi/Terama/Tiragatšo	(25)
4. Araba dipotšišo TŠE TLHANO ka tsela ye e latelago: TŠE THARO KAROLONG YA A, E TEE KAROLONG YA B le E TEE KAROLONG YA C go ya ka mo go latelago:
 - KAROLO YA A: THETO
DIRETO TŠEO DI BONWEGO: Araba dipotšišo TŠE PEDI.
SERETO SEO SE SEGO SA BONWA: Potšišo ye ke ya KGAPELETŠO.
 - KAROLO YA B: PADI/DIKANEGELOTŠHABA
Araba potšišo E TEE ya padi goba E TEE ya dikanegelotšhaba.
 - KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO
Araba potšišo E TEE.
5. KGETHO YA DIPOTŠIŠO KAROLONG YA B (PADI/DIKANEGELOTŠHABA) LE KAROLONG YA C (PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO)
 - Araba dipotšišo go tšwa go padi/dikanegelotšhaba le papadi tšeo o ithutilego tšona FELA
 - Araba potšišo E TEE YE TELELE le E TEE YA DITSOPOLWA
 - Ge o araba potšišo ye telele go KAROLO YA B gona o swanelwa ke go araba ya ditsopolwa go KAROLO YA C
 - Ge o araba potšišo ya ditsopolwa KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ye telele go KAROLO YA C
 Šomiša lenanetekolo gore le go thuše.
6. BOTELELE BJA DIKARABO
 - Karabo ya potšišo ye telele mo go Theto e swanetše go ba mantšu a e ka bago a 250–300
 - Karabo ya potšišo ye telele mo go Padi/Dikanegelotšhaba le Papadi e swanetše go ba mantšu a e ka bago a 400–450
 - Botelele bja dikarabo tša ditsopolwa bo tla laolwa ke kabo ya meputso
 - Balekwa ba swanetše go ngwala ka boripana le ka nepišo

7. Latela ditaelo tšeo di hwetšwago mathomong a KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE ka kelohloko.
8. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
9. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
10. Nako yeo e ukangwago:

KAROLO YA A: Metsotso ye 40
KAROLO YA B: Metsotso ye 55
KAROLO YA C: Metsotso ye 55
11. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.

KAROLO YA A: THETO			
Direto tšeo di bonwego: Araba dipotšišo TŠE PEDI fela.			
NOMORO YA POTŠIŠO	POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. 'O llelang?'	Potšišo ye telele	10	6
2. 'Ga se ka phošo'	Potšišo ya setsopolwa	10	7
3. 'O gorogile'	Potšišo ya setsopolwa	10	8
4. 'Mpša ya tswetši'	Potšišo ya setsopolwa	10	9
LE			
Sereto seo se sa bonwago (Ke kgapeletšo).			
5. 'Ke be ke mo rata'	Potšišo ya setsopolwa	10	10
<p>ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. Ge o arabile potšišo ye telele KAROLONG YA B/C o swanetše go araba ya ditsopolwa go tšwa go KAROLO YA C/B. O swanetše go araba potšišo E TEE fela mo KAROLONG YA B le YA C.</p>			
KAROLO YA B: PADI/DIKANEGELOTŠHABA			
PADI: Araba potšišo E TEE fela go tšwa pading ye o e badilego.			
6. <i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ye telele	25	11
7. <i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	11
8. <i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ye telele	25	13
9. <i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	13
GOBA			
DIKANEGELOTŠHABA: Araba potšišo E TEE fela go tšwa go kanegelotšhaba ye e latelago.			
10. <i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ye telele	25	15
11. <i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	17
KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO			
Araba potšišo E TEE fela go tšwa papading ye o e badilego.			
12. <i>O iphihletšeng?</i>	Potšišo ye telele	25	19
13. <i>O iphihletšeng?</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	19
14. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye telele	25	22
15. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye telele	25	22
16. <i>Lehufa</i>	Potšišo ye telele	25	24
17. <i>Lehufa</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	24

***ELA HLOKO:** Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša setsopolwa.

LENANETEKOLO/LENANETSHWAYOTSHWAYO

Dira leswao la (✓) go lenanetekolo le le latelago go kgonthišiša ge e ba o latetše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA DIPOTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	TSHWAYO (✓)
A: Theto (Direto tšeo di bonwego.)	1–4	2	
A: Theto (Sereto seo se sa bonwago)	5	1	
B: Padi (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa) GOBA	6–9		
B: Dikaneglotšhaba (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	10–11	1	
C: Papadi/Terama/Tiragatšo (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	12–17	1	

ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, hlokomela gore o arabile potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. O ka se arabe dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.

KAROLO YA A: THETO***MONTSHEPETŠABOŠEGO – M Mamabolo*****DIRETO TŠEO DI BONWEGO**

Araba dipotšišo TŠE PEDI fela.

POTŠIŠO YA 1: POTŠIŠO YE TELELE

Ngwala tshekatsheko ye e kgodišago ya sereto sa ka tlase o lebeletše:

- 1.1 Mohuta wa sereto.
- 1.2 Sebopogo sa ka ntle sa sereto (methalotheto le ditemanatheto)

O LLELANG? – PM Mashilo

- 1 O ntšhiile nyanyeng tadimeng ya bophelo
- 2 Ke kobakoba boka ngwajana wa Thibiri,
- 3 Mathaka o re o ntshegiša ditšwamarokgo nyatšabophelo,
- 4 Motonwana o penapeniša boka sekhwiri
- 5 Nonyana kokotela ya mahlakeng.
- 6 O be o mpitša hihi sethohomoloko setlatla,
- 7 O bolela ge ke tšhaba diboro ke tšhoga go phela sebakeng,
- 8 O tloga o tiišetša gore ke setlatla sa ditlatla.
- 9 Lehono o llelang ngwanyana mothešana?
- 10 Homola boka leswiswi o mone bose bja mogalakane,
- 11 Goba o ye go nyaka thušo go bago bagwera dikgopana,
- 12 Gobane ka ga ka go fedile go lekane.
- 13 Gobane la rena leratorato le llwe ke tshwele,
- 14 Ge e le wena ka dibita tša mare wa le tshwela ka swele.

[Letl. 125]

[10]

POTŠIŠO YA 2: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditemanatheto tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

GA SE KA PHOŠO – FJR Malebana

- 1 ... Ye ke tladimothwana magadimetša le eja motho,
 2 Tiromatlabi matlabatlaba ba mahlo a dirunya,
 3 Mafoladifoa le go ahlamišwa ke dikapolelo
 4 Ge madi mahlokamolato a nyako dikela le tšhweu.
- 5 Re fodiša dinala o le okelong bja Mankweng,
 6 Hlabja ke letšididi mafefana e hlabje ke dihlont –
 7 O kotsinkele o kotsinkelela Ntji sekolong
 8 Moo dithakana di go letilego ka pelobohloko.
- 9 Rena diputswa re ketekile a bjalo mathaithai,
 10 Seupi le ge re ka ithintha se gomaretše
 11 Ka matšae mabilelwa ka tlase ga maretha
 12 Le thuthupe tša mmamotšhatšharane mathuthupišwa.
- 13 Lehono re itšhatšhantšhetša go ba ba moririkgomo
 14 Mola a mmamadi le dintsho be re hwafeletša Madikoto,
 15 Re lomele mongtšhemo legapu le ditloo pele a loma,
 16 Mosengwa la nthethwana yola wa mohlagodi.

[Letl. 61]

- 2.1 Tsopola mmolelwana wo o laetšago gore:
 Ditiragalo di be di direga mosegare. (1)
- 2.2 Ka dintlha TŠE THARO ngwala dikgopolo tša temanatheto ya 2. (3)
- 2.3 Laetša poeletšo ya senoko yeo e dirišitšwego mothalothetong wa 2 o be o fe le mohola wa yona. (2)
- 2.4 Laetša ka fao sereti se dirišitšwego sekai ka gona mothalothetong wa 10 go tšweletša molaetša. (2)
- 2.5 Go ya ka moo o ithutilego sereto se, efa maikutlo ao a go aparelago. Fahlela ka ntlha E TEE. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 3: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Badišiša ditemanatheto tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

O GOROGILE – JN Mohlamonyane

- 1 O gorogile senatla sa Afrika nagasello,
 2 O boile gae Gauteng motsemollakoma,
 3 O tsene gae Transfala a farafarilwe ke bannatia,
 4 O fihlile a hwetša ditaba di mo letile,
 5 O goroga naga e hlakahlakane ka bophara.
- 6 Ke ngwana wa Moafrika yo a tšwago Thoseng,
 7 O rile a kobja mengwagangwaga kgolegong ra nyama,
 8 Ra gopola mohlako wa kgatelelo manyami,
 9 Kganthe Modimo ga a fole patše,
 10 O mo lokollotše Tate, Ramaatla, Kukamadišhaba,
 11 Lerumo la setšhaba la mo gobela mogobo wa bagale.
- 12 Bana ba belegwa ba swana ka megopolo eke mafahla,
 13 Ba ile ba e hlaba ka meetlwa ya noko le hlong
 14 Bagale boMhlaba le boSegwale ba e bogela komatona,
 15 Mengwaga ba fiwa kotlo ya lehloyo kgolegong,
 16 Ka kgonthe se sa felego se a hlola baetena!
- 17 Wena Rolihlahla Mandela, o mogale senatla sa mantho,
 18 Kgonthe o rile o lokollwa boRamošweu ba kokorega,
 19 Ba itšhophatšhopho eke noga e ripilwe mosela,
 20 Bogale bja gago bo phološitše Maafrika kgatelelong,
 21 Aowa, ge e le setulo se ke sa gago, se dule ka nnete.
- 22 O rile go goroga manyami a phuthollwa kobong,
 23 Bja gago bophelo ga se wa bo kwalela ka boiketlo,
 24 Ba gago bana ba fepilwe ka leleme la kgatelelo,
 25 Wa gago mosadi wa ganetšwa go mmona o se lekgwahla,
 26 Lehono ke nako ya gago ya go ipshina le ya gago meloko.

[Letl. 133–134]

- 3.1 Tsopola mohlala wa poeletšo temanathetong ya 1 o be o laetše gore ke ya mohuta mang. (2)
- 3.2 Akaretša temanatheto ya 4 ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 3.3 Tšweletša kelelothalo temanathetong ya 3 o be o fe mohola wa yona. (2)
- 3.4 Na sereto se ke sa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 3.5 Akanya maikutlo a sereti seretong se. Fahlela karabo ya gago. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Badišiša ditemanatheto tše gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

MPŠA YA TSWETŠI – LI Masenya

- 1 Mong wa gago o na le letsogo la dimpša ke a mo rata,
 2 O kgethile lephefo la go hlaletša bana,
 3 Wa gana ka bona ge ba bonwa,
 4 Wa ba selela o ba beile bodulabahu
 5 Madulong a bogoši setulong se se tšhabegago.
- 6 O mpšampša ga o tšofale, ga o fele pelo, ga o lape,
 7 O moremarema ga o ile phoofolo, bana o remela tšohle,
 8 Ga o khore, ga o ngwathiše bana, o selela mang?
 9 Ga o tšhabe go kgaolwa mogolo malapeng a banna ba bašoro,
 10 Gobane mašegogare le ge tadi e amuša o a phiphila.
- 11 O šohlile malapa wa tsoša lerole baneng ka go ba amoga motswadi,
 12 O tshela maope, mawatle, matši le tšona dithaba o gopotše go hula,
 13 Etšwe a šupa matšatši o iphepa wa ba wa šupa ka monwana,
 14 O tsena ka sa ka mafuri, ga o bonwe o mokgonyana wa lehodu,
 15 O lalela ge baoki ba lahla ngana wa hlwaila wa leba ga geno.
- 16 Nta thekeng ke go topile, o šia tše di itekanetšego
 17 Ka go tseba gore di tla go rutela ba bantši,
 18 Ka go hwetša go sešo sethotho nka go fega,
 19 Gobane ke a tseba o tshephile go gomiša tše di alamelago tseleng,
 20 Ka tša go nona tšona nka itoma sejabana ge o ka iphepa.
- 21 O tla kgonela tše di sa itwelego ka mešunkwane,
 22 O tla kgonela meradu le tšona tša go iphega,
 23 O tla ba wa hlwailwa ke sepatikana o šeba ka tšona,
 24 Bana ba gago ba tla go melela meno wa botšwa tše ba sa je,
 25 O tla ba wa feka maano ya ba go itia lešepa ka patla ...

[Letl. 141–142]

- 4.1 Laetša ka moo sereti se dirišitšego mothofatšo go tšweletša ditiro tša lehu temanethetong ya 2. (2)
- 4.2 Efa sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše methalotheto le ditemanatheto. (2)
- 4.3 Laetša ka moo sereti se dirišitšego sekai seretong se. (2)
- 4.4 Laetša ka moo tirišo ya leswao mothalothetong wa 16 e tšweletšago metara ka gona. (2)
- 4.5 Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla ka moo sereti se šomišitšego tshwantšhokgopolo seretong se. (2)

[10]**LE**

SERETO SEO SE SA BONWAGO (KE KGAPELETŠO)**GE DI BOA ŠAKENG – MS Machitela****POTŠIŠO YA 5: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**

Bala ditemanatheto tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

KE BE KE MO RATA – MS Machitela

- 1 Mahlwana e kego dinaletšana bošego,
- 2 Maramana a maphomphoresana,
- 3 Matswejana a menopo pitšanapedi tša badimo,
- 4 Moriri e kego leetse la pere ya mokato,
- 5 Molongwana le nkwana e kego tša modingwana Venus,
- 6 Di nkgapile pelo thobela
- 7 Tša nthiba mahlokgopolo.

- 8 Ke go topile thobolong ya ditlakala,
- 9 Ka go hlatswa ka rutho bja lerato,
- 10 Ke go phuthile magole le mašiwana,
- 11 Wa mputsa ka lehloyo le lenyatšo.
- 12 Ke go file lerato tšhidikgolo ya bophelo,
- 13 Wa nkgoka molala ka ketane ya tšhipitshehla.
- 14 Ke go latetše boka kgapa e leba tlhabong,
- 15 Wa nkiša aletareng go Moruti.

- 16 Lehono o hlaname o ntlhanogetše,
- 17 O fetogile o mphetogetše.
- 18 Sa bomorwa' leobu sefetogamebala o dirile,
- 19 Sa hlapi holofela leraga ke dirile,
- 20 **Wa etša** sekgopha wa nkgalakela,
- 21 **Wa etša** khwephane wa nnkgela.

[MS Machitela: 2003: 12]

- 5.1 Tsopola mantšu A MABEDI go tšwa temanathetong ya 1 ao a tšweletšago moya wa kgahlego. (2)
- 5.2 Laetša gore morumokwano wo o tšwelelago temanathetong ya 3 ke wa mohuta mang, o be o fe le peakanyo ya wona. (2)
- 5.3 Laetša phapantšho yeo e tšweletšwago ke temanatheto ya 1 le methalotheto ya 8, 9 le 10. (2)
- 5.4 Efa mohuta le mohola wa poeletšo ye e kotofaditšwego. (2)
- 5.5 Ke maikutlo a mohuta mang ao a go aparelago ge o bala sereto se? Fahlela ka ntlha E TEE. (2)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/DIKANEGELOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA SETSOPOLWA.

POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE***BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele***

Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a 400–450.

Ngwala tshekatsheko ya tikologo ya padi ye.

[25]**POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA*****BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele***

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

Le ge yena Kgoši Pilošamadiba a be a na le morwedi yo a bego a lwa bjalo ka phišo ya letšatši motseng ka moka, ruri o be a sa rate go piga meeta ya dikgoro tše dingwe ka segwana seo sa gagwe sa meetse. Ke ra yena Thabišo wa pelo tša masogana. Seo se be se direga ka ge Kgoši Pilošamadiba a tseba gabotse gore o tloga a tshepišitše Mokone. Ruri ba be ba tloga ba kwane, yena le Tsweke tatago Ditau gona kgale maloba gore yola morwedi wa gagwe Thabišo o tla nyalwa ke Ditau ka sebele. 5

'Tate, ge o mpona ke khuname pele ga gago bjalo ...'

'E tla ka tšona mma.'

'Yo morwedi'ago o a lla.' 10

'Thabišo o a lla mma?'

'Ee, o re na le reng le duletše kgošisebešo mola mollo le o bona o lorela?'

'O a rereša mma, yeo e tšwago lemuna nko yona e kae?'

'Ke tšona tše wena Mminašoro, tshepišo yela ya lena e kae?'

'Bjale ge a realo mma, morwedi o be a gopotše bjang?' 15

'O re yena o forane le mošemane wa Bahlaloga, tate.'

'Bafe? Ke ba ga mang bona bao?'

'Aowa tate, a di je di šiye marapo. Ga e ke e senya e sa agela, Mminašoro.'

'Ke taba mang yona yeo ya gore mosetsana a ka ratana le lesogana rena batswadi re se re re momodumomodu pele? Le a šola lena.' 20

'Aowa, Mminašoro. O se be wa ba wa phura maswikana hle. Maloba mola le sa tšwele le madira, barongwa bale ba Kgoši Manamela gotee le yena ka sebele ba tliile fano. Yo Mothofela ga se a le nyetlele tšona? Ba amogetšwe ke yena fale kgorong.'

[Letl. 15–16]

- 7.1 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.2 Efa ditiragalo TŠE PEDI tše di laetšago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo. (2)

- 7.3 Tšweletša ntlha ya go laetša gore MmaPilošamadiba ke motho wa tlhompho go ya ka setsopolwa se. (1)
- 7.4 Laetša ponelopele ya gago mabapi le selo sa Thabišo go batswadi ba gagwe. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.5 Ka dintlha TŠE THARO ahlaahla tema ye e kgathwago ke mongwadi pading ye. (3)
- 7.6 Sekaseka ka fao diteng tša puku ye di tšweletšago morero ka gona. Šitlela karabo ya gago ka mabaka A MARARO. (3)

LE

SETSOPOLWA SA B

Ba rile ba sa bolela bjalo, Ditau a tšea setulo a dula fase a nama a tamiša. Ge ba šetše ba dumedišane, Kgokolo a thoma ka go phula sekaku gomme boladu bja ikgaša ntle.

'Ditau!'

'Ke theeditše, malome.'

'Bjale gona monna o a ipona le wena gore o godile. O swanetše go tšea tša gago go yola rangwane wa gago Rašuwa. Bjale taba ke e tee fela, ga se wa nyala mosadi. Mohu tatago o fulere a ageleditše motšhidi kua ga Kgoši Pilošamadiba. Rena re tloga re bona bjale go lebane gore o fegolle se borala, gape mampša re lapa melala.'

'Aowa, malome. Ge e le Thabišo yena nna ga a thabiše pelo ya ka le gatee. Ga ke rate le go mmona le ka leihlo le la lešidi. Le ge le bolela bjalo dibete tša ka di thoma go feroa.'

'Maphephodikolo ...! O reng moša ...!'

'Ke boletše malome. Thabišo nna ga ke mo rate.'

'Aowa, ngwanaka hle ...'

'Wena mma o homole o re tuu ...!' A realo Ditau eke o lebetše le gore Komanyi ke mmagwe. 15

'Ditau motlogolo, na Thabišo ga se a kgethwa ke mohu Tatago?' A realo Kgokolo a bile a gogela kota yona yeo a bego a e dutše kgauswi le Ditau.

'Go bjalo.'

'Bjale?'

'Ga ke mo rate.'

'O rata ofe, ka gore šole Mpimpi le yena o mo hlapa diatla? A o tšea gabotse monna?'

'Botse fela, malome.'

'Ga se wa gagola lepai kua gaMoganwa?'

'E be e le phošo.'

25

[Letl. 26–28]

- 7.7 Akaretša molaetša wa padi ye ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.8 Ka dintlha TŠE PEDI hlatholla boithekgo bja setsopolwa se. (2)
- 7.9 Ditiragalo tša setsopolwa se di hlohleleditšwe ke eng? (1)
- 7.10 Ahlaahla ka fao mongwadi a tšweleditšego tharollo ya bothata pading ye. (2)
- 7.11 Hlaloša mehola YE MERARO ya poledišano pading ye. (3)
- 7.12 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le maitshwaro a Ditau. Fahlela karabo ya gago. (2)

[25]

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE**KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**

Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a 400–450.

Sekaseka tikologo ya padi ye.

[25]**POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**

Bala ditsopolwa tše di latelago gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA C

'Ke lekile, eupša gwa fo swana le ge ke itlhakola ka maragong ka matlakala a tšhatšhabogopa. Ke gore o a tseba o tla mpotša ka moo yena a ka se dirwego lešilo ke monna. Taba yeo e a ntshwenya ka gore le wena thaka o a ntseba gore ga ke motho wa go rata sekhethe.'

'Wena o tsebja ke nna thaka.'

5

'Ke re o a ntseba, ga o botšwe ka nna.'

'Nnete ruri!'

'Go bolela therešo, ke ipshina ge ke le mo mošomong goba ge yena a theogela bošego. O tsebe gore ge ke tšhaiša ke fihla gae, ke fetoga semumu.'

'Ga le boledišane?'

10

'Ke re re boledišana ge fela a mpotšiša gore ke ka lebaka la eng ke sa boa ka pela mošomong, goba ke be ke bolela le mang mogaleng. Ge nka lebala sellathekeng sa ka o tla šala a se kgotlakgotla. Tšatši le lengwe gape o ile a ba a leletša Thabitha mogala a mo omanyana.'

'Thabitha ka moka molaodi wa rena?'

15

'Yena molaodi wa rena. Le gona ga se a mo omanyana, o tloga a mo hlapotše ka gore o mmiditše sehlotlolo seo se tšeelago bangwe banna.'

'Mmalo! Mosadi yoo o feteletše. Bona Mojagobedi, ke tla hwetša sebaka ka tla Gamaphalle ka leka go boledišana le mosadi wa gago. Mohlomongwe ...'

'O tla kgona na?'

20

'Go senya hlegere go phološitše mabutle.'

[Letl. 33]

- 9.1 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.2 Ngwala dilo TŠE PEDI tšeo di hlalošago gore tikologo ya padi ye ke ya sebjaobjale. (2)
- 9.3 Tsopola sekafoko seo se utollago semelo sa Mojagobedi go ya ka dipolelo tša gagwe. (1)
- 9.4 Laetša ponelopele ya gago mabapi le kgopolo ya Tumpu ya go boledišana le mosadi wa Mojagobedi, Molatelo. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

- 9.5 Ka dintlha TŠE THARO ahlaahla tema ye e kgathwago ke mongwadi pading ye. (3)
- 9.6 Sekaseka ka fao diteng tša puku ye di tšweletšago morero ka gona. Šitlela karabo ya gago ka mabaka A MARARO. (3)

LE

SETSOPOLWA SA D

'Tabana tša ntshe o ka se di kgole monna Tumpu, gape o re yena o be a boifa gore ge a ka mpotša nka mo hlala. Taba ya go nkweša bohloko ke gore nako tše ka moka ge a be a eya tletlolo le tlase a leka go lwantšha bolwetši bjoo, nna ke be ke sa lemoge selo.'

'Ga o sedupe thaka, o be o tla tseba bjang ge yena a be a sa go botše?' 5

'Ke be nka se tsebe, eupša bjalo ka monna wa gagwe yoo a lalago a apolana le go apešana mapai le yena ke be ke swanetše go no kgathola moswa gore se sengwe se dutše ka go feama.'

'O se ithweše molato, go be go se se o ka se dirago. Bjale mpotše, taba ya gago le Fiona o tla ba wa mmotša yona?' 10

'Ka botša mang?'

'Molatelolo.'

'Hei! Ga ke kgole gore nka leka ka re poo! Gape a ka gopola gore ...'

'Hoookane! Ema gona fao. Felo fa a ke re re sa tšwa go bolela ka sephiri sa mogatšago seo mafelelong se ilego sa utologa. A o gopola gore wena se sa gago o tla se uta go fihla neng? Le ge o ka e hlehliša le moedi thota ntle e tla šala. Le ge o ka e buela leopeng, magokobu a tla go bona; ga se nna ke bagologolo.'

'Ke a go kwa, eupša ...'

'Bona! Bona Mojagobedi, motho yo a tsebago gabotsebotse gore poledišano ke yona e agago lapa ke wena. O tloga o bone ka a gago mahlo gore setu le diphiri di nyakile go hlahlamolla lenyalo la gago. Gona mpotše, a o gopola gore ngwana yola wa gago le Fiona ge a šetše a godile a ka se tšame a go tsoma? Gape tšatši le lengwe o tla fo re o sa dutše le mogatšago le morwago wa bona go tsena kgarebe e re ke yona morwedi wa gago. O tla reng?' 20

[Letl. 136–137]

- 9.7 Akaretša molaetša wa padi ye ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.8 Ka dintlha TŠE PEDI hlatholla boithekgo bja setsopolwa se. (2)
- 9.9 Efa leina la molwantšhi wa padi ye. (1)
- 9.10 Ahlaahla ka fao mongwadi a tšweleditšego tharollo ya bothata pading ye. (2)
- 9.11 Hlaloša mehola YE MERARO ya poledišano pading ye. (3)
- 9.12 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le maitshwaro a Molatelolo. Fahlela karabo ya gago. (2)

[25]

GOBA

DIKANEGETLOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA SETSOPOLWA. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a 400–450.

POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa, BMT Makobe le AP Nkadimeng**

Sekaseka mehuta le mehola ya dikanegelotšhaba tše di latelago:

1. Nonwane – 'Mmakgwadi le Lejapela'
2. Sereto – 'Modjadji' (Kgošigadi ya go neša pula)
3. Koša – 'Basadi ba mo ke baloi'

NONWANE**MMAKGWADI LE LEJAPELA**

Nonwane, nonwane!
Keleketla!

Mmakgwadi e be e le mokgekolo yoo a bego a tsebega kudu motseng wa gabo. O be a tsebega ebile a tšhabega ka lebaka la bophelo bjo a bego a bo phela. O be a phela bophelo bja go makatša gomme badudi ba motse wa gabo ba mo tšhaba. 5
Le ge e be e le motho yo mogolo o be a dula a nnoši, eupša a dira mediro yeo e bego e makatša ba bantši. O be a dira mediro ye megolo ka nako e tee, a phala basadi ba kgobokane.

Mmakgwadi o be a dula mokutwaneng wa go dirwa ka mahlaka kua molapong wa noka. Badudi ba motse ka moka ba be ba agile tlasetlase moo molapo o felelago 10
gona. Felo fao Mmakgwadi a bego a agile ntshe go be go boifiša ka ge e be e le gare ga sethokgwa mola ka thokong ye nngwe go le kgauswi le phororo ye kgolo ya meetse. Ke phororo ya noka ye kgolo moo e lego gore bokubu le bokwena ba be ba boifa go batamela moo. Mo gare ga sethokgwa go be go lla moropa bošego le mosegare gomme go sa tsebege gore o letšwa ke mang. Go fihla moo moropa o 15
llago go be go boifiša kudu gobane ge motho a batamela moo meriri e be e ema ka maoto, gomme go etla moya wa go fiša ...

[Letl. 33]

SERETO**MODJADJI (KGOŠIGADI YA GO NEŠA PULA)**

- 1 Re Balobedu, re boologa bohlabatšatsi bja Zimbabwe,
- 2 Re ditlogolo tša Kgošikgolo Dzugudini
- 3 SebušaBakaranga banešapula tša mokhora,
- 4 Ba rego ge e duma e a tšhologana,
- 5 ... Re tla ja maraka le dinyoba,
- 6 Ditlogolokhukhukhu tša Kgošikgolo Monomotapa,
- 7 Baagibagolo ba lebotu monepenepeswika la marope a Zimbabwe.
- 8 Re šikatee le Bavenda le Baphalaborwa ba Malatji
- 9 Moo ba rego tshogana tlogelang go hubakela Borwa,
- 10 Ka ge mo go phala Borwa ebile go lla noto,
- 11 Re hlompšha le ke Mazulu, tlogolwana tša Kgoši Tšhaka ...

[Letl. 112]

KOŠA**BASADI BA MO KE BALOI**

- 1 Basadi ba mo, ke baloi!
- 2 Ba hloka ...!
- 3 Ba hloka le mekgolokwane!
- 4 Mmalo!
- 5 Mmalo! Mmalo! Mmalo! Mmalo!
- 6 Mmalo!
- 7 Mmalo! Mmalo! Mmalo!
- 8 Basadi ...!
- 9 Basadi ba mo, ke baloi!
- 10 Ba hloka ...!
- 11 Ba hloka le mekgolokwane!
- 12 Basadi ...!
- 13 Basadi ba mo, ke baloi,
- 14 Ba hloka le mekgolokwane
- 15 Mmalo!
- 16 Mmalo! Mmalo! Mmalo! Mmalo!
- 17 Mmalo!
- 18 Mmalo! Mmalo! Mmalo!

[Letl. 149]

POTŠIŠO YA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa, BMT Makobe le AP Nkadimeng**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA E**TŠHWENE KE MOTHO, GA E BOLAWÉ!**

Nonwane, Nonwane!

Keleketla!

Kgalekgale go be go na le monna yo mongwe kua nageng ya Mapulaneng. Lapa la gagwe e be e se lapa fela ka ge le be le rareditšwe ka mafata a makoto le mehlare yeo a bego a e bjetše. Go leka go hlodimela ka gare ga legora leo, e be e dio ba go kopana le leswiswi la poo. Yena o be a dula le bana ba bantši bao a bego a ba bitša gore ke ditlogolwana tša gagwe felafela. Mokgekolo wa gagwe o be a se a ka a bonwa ke motho le ka letšatši le tee. Bontši bja baagi ba be ba feditše ka la go re ga a na mokgekolo. Seo se bego se makatša ke gore o be a na le tšhetšherane ye ntšintši ya bana. E be e tloga e le moretha wa mašumane, ba iphelela ka go lelekišana, go namela mehlare le go šiašana, re sa lebale le go gola ditšie. 5

Mokgalabje yena o be a iphelela ka go tsoma diphoofolo lešokeng. O be a tloga ka masa gomme a boe ka dinako tša go bulela dikgomo gomme a boelele gape ka meriti. Yena ka nama o be a se na dikgomo. Se se lego gona ke gore e be e re ge a boa mantšiboa goba bošego, a boe a robja ke medu, matlakala, dikotana le digwere tše dingwe. Diphoofolo tšeo a bego a sa di bolaye, o be a di ruile ka mo lapeng la gagwe. Go kwagala gore o be a di thea ka sefu e sa le ka masa gomme a eya go hlola gore go tantšwe diphoofolo dife goba tše kae mantšiboa. 10

Seo se ilego sa tla sa tuma mo motseng woo ke ge batho ba thoma go tlatša lešata la go re monna yo o a loya. Ba tloga ba tiišitše gore le bana bao go tumilego gore ke ditlogolo tša gagwe, bommagobona o ba fetošitše ditokološi ka moo lapeng. Nnetenete ke gore e be e le ngaka ya tša sesadi. O be a re go remela mosadi, a re go fetša go belega, a kgopele gore ngwana yoo a tle a hlalefele moo go yena gore a nape a mo alafe malwetšana a bana ka sekgauswi ka ge e le bana ba badimo. Kgonono yeo ya bona e be e na le mošito ka ge badudi ba motse ba se ba ka ba bona le o tee wa bommagobana bao. Batswadi ba bana bao ba be ba ba tliša bošego fela ka ge a be a re ke nako ye botse ya go ba amogela, a be a tsebiše le badimo ba gabo e sa le semeetseng. Badudi ba motse bona ba be ba bona bana ba ehlwa ba bapala mosegare ka moka ... 15

Mpho! Sa mosela senkota! 30

[Letl. 57]

- 11.1 Tsopola matseno a nonwane ye. (1)
- 11.2 Efa lefelo la ditiragalo tša setsopolweng se. (1)
- 11.3 Efa semelo sa monna wa Mapulaneng ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.4 Akaretša molaetša wa nonwane ye ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.5 Ngwala mohuta wa nonwane ye o be o e hlaloše ka dintlha TŠE THARO. (4)

- 11.6 Hlaloša gore molwantšhwa wa nonwane ye ke mang o be o fe le lebaka. (2)
- 11.7 Ahlaahla tema ye e kgathwago ke moanegi nonwaneng ye. Efa dintlha TŠE THARO. (3)

LE**SETSOPOLWA SA F****MAPHUNGUBWE (MOŠATE WA MATHOMO WA TLHABOLOGO, KGWEBO LE BOTHO) – BMT Makobe**

- 1 Ke thaba sekatafolo moeding wa dinokagolo tše pedi,
2 Limpopo le Shashe, noka tša badimo le Modimo,
3 Magahlanong a dinagabotse tša Afrika ya ka Borwa;
4 Moo di nošanago meetse a mokgako gona,
5 Moo di botšišanago wa mesepelo meetseng di fetilego,
6 Moo di rerago tselakgolo, tselatelele monepenepe,
7 Go thulamela lebaleng la naga ya Mozambique,
8 Go be go fihlelela di re ka lewatlang la India, phuu ..., šwalala ...!
- 9 Ke thababotse, thaba mpatlakana,
10 Mola dithaba bontši di tumile ka hlogo tša dintsutswana,
11 Ke thaba sereledi, bodula magošimagolo a bohlale bja go hlompha tlhago,
12 Ke thaba sebopša ka gauta, tshipi le koporo,
13 Thaba seduladithakgathakga tša basadi ba diroto,
14 Bomma badiri ba dipheta tše bekenyago wa dinaledi le letšatši,
15 Thabakgolo selota phiri tša bohlale bja Maafrika,
16 Borua tšhukudugauta ya dimaka, dimakatša ditšhabatšhaba.
- 17 Go wena go phetše bagale ba bohlale bja ngwedi le dinaledi,
18 Ka ge bja letšatši bo be bo ka re tološa,
19 Go wena go phetše mehlobohlobo ka leratorato la Seafrika,
20 Go wena go tswetše kgwebišano ya Maindia, Matšhaena, Maphesia,
Maegepeta le Bathobaso,
21 Go wena go ruilwe maphoofolo ohle a emelago Afrika sefaleng sa botse bja
tlhago lefaseng,
22 Mola melapong ya gago go huba moja wa temo,
23 Bana ba gago ba ipshina ka maswetheswethe a mokhora,
24 Ba thekerekiša theka lenanana, sethabiša pelo tša boratedu.

[Letl. 91–92]

- 11.8 Laetša sebopego sa ka ntle sa sereto se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.9 Akaretša kgopolo yeo e tšweletšwago ke methalotheto ya 15 le 16. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.10 Hlaloša gore sereto se ke sa mohuta mang o be o fahlele ka lebaka. (2)
- 11.11 Efa poeletšo yeo e tšwelelago temanathetong ya 1 o be o fe le mohola wa yona. (2)
- 11.12 Akanya maikutlo ao a aparetšego sereti seretong se. Fahlela karabo ya gago. (2)

PALOMOKA YA KAROLO B: 25

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA. Ge o kgethile ditsopolwa KAROLONG YA B gona araba ye telele KAROLONG ye. Ge o kgethile ye telele KAROLONG YA B gona kgetha ya ditsopolwa mo go KAROLO ye. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a 400–450.

POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE**O IPHIHLETŠENG? – LT Maphoso**

Sekaseka thulano ye e kgodišago ya papadi ye.

[25]**POTŠIŠO YA 13: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****O IPHIHLETŠENG? – LT Maphoso**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA G**KA NTLE, MOSEGARE, LEŠAKENG**

(Go kwala dikgomo le dinakana tša dikgomo di lla)

- MALEWE: Monna Mahunela, o ra gore dikgomo tše tša gago ga o tšhoge gore ba tla go lobiša?
- MAHUNELA: Ke lobišwa ke bomang, Malewe?
- MALEWE: Bomaselekane. Ke ra mahodu a leruo. 5
- MAHUNELA: Ba ka bona sepoko. E! *(Go tloga segodišantšung)* Hleng eka motho yola a tšwelelago kua mmileng ke morwedi wa ka, Rebone?
- MALEWE: Ee, ke yena. Gape mola ke re o tloga o belege lekgarebe le bohlale.
- MAHUNELA: Bjale ga ba nyalwe, Malewe. Nna ke ile ke mo nyakela lesogana, eupša a re bona matšatši a ba ikgethela bao ba ba ratago. 10
- MALEWE: Ee, bafsa ba matšatši a ba a ikgethela.
- REBONE: *(O a goroga)* Tameng, Tate. Ke ra le wena Mna Malewe.
- MALEWE: Agee, morwedi. Na o swereng ka moo letsogong nke ke dikoloto tše tša lena?
- REBONE: Aowa, Tate. Ke swere dipoelo tša ka tša marematlou. 15
- MALEWE: O sepetše bjang?
- REBONE: Ke tšweletše ka mo go sa belaetšeng. Bona, Tate ...! *(O mo laetša kuranta)*.
- MALEWE: Ke go boditše, Mahunela, ka re yo morwedi o tlo fihla kgole kudu ka yena. 20
- MAHUNELA: O šomile kudu, ngwanaka. Le nna ke tla napa ka ikhutša go lefela ditšhelete tše tša lena le rego ke tša thuto. O tla napa wa ya go nyaka mošomo.
- REBONE: Aowa, Tate. Gape ka marematlou nka se humane mošomo o mokaone.
- MAHUNELA: *(Ka tlabego)* Ao! Na o mokaone o humanwa ka eng? 25
- REBONE: Ke swanetše go tšwela pele ka dithuto, ke ye go ithutela tša dijo. Ke moo ke tlogo humana mošomo o mokaone.
- MAHUNELA: *(Ka bogale)* Bjale go tšwetša tšona dithuto tše tša gago pele, ga go nyake tšhelete?
- REBONE: Go a e nyaka. 30
- MAHUNELA: *(Ka tlhonamo)* Rebone! Nna ga ke na tšhelete.

Mminorathwana

[Letl. 19]

- 13.1 Efa sedirišwa seo se laetšago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebjale. (1)
- 13.2 Bontšha tswalano gare ga Mahunela le:
- 13.2.1 Malewe
- 13.2.2 Rebone (2)
- 13.3 Hlaloša semelo sa Mahunela o lebeletše setsopolwa se. (2)
- 13.4 Ka dintlha TŠE THARO tšweletša ponelopele yeo o bago le yona mabapi le maikemišetšo a Rebone go ya ka setsopolwa se. (3)
- 13.5 Morero wa papadi ye ke ofe? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 13.6 Re alele maikutlo a gago mabapi le maitshwaro a Mahunela. Fahlela ka ntlha E TEE. (2)

LE**SETSOPOLWA SA H****KA NTLE MOSEGARE LAPENG**

JEMINA:	(O a tseña) Ao Sarinki! Afa go na le motho ka mo gae?	
SARINKI:	Aowa. Mma o ile mošomong, Mogolwake Jemina.	
JEMINA:	Bjale ba bangwe ba geno ba meloko ba kae bona?	
SARINKI:	Ao, gape nna, Mogolwake Jemina, ke be ke re o dira metlae ge o be o re le tlo tla mo.	5
JEMINA:	Ekwang ngwana yola! Ke gore o ra gore re tletše mahala mo gageno?	
SHAI:	Sarinki, na afa o a bona gore o raloka ka nto ye kgolo bjang?	
SARINKI:	(O thoma go hlonama) A! Mmane Jemina. Ga ke tsebe gore ke thome kae.	
SHAI:	Sarinki bjale nkane o thoma go hlonama?	10
JEMINA:	O swerwe ke eng, ngwanaka?	
SARINKI:	Moruti Shai le wena mogolwake Jemina, nka se kgone gore ke nyalwe ke Benjamene.	
JERMINA:	Molato?	
SARINKI:	Taba ye ke kgale e ntšeša dihlong lebaka le ka moka.	15
SHAI:	E go leša dihlong bjang?	
MALEWE:	Phula sekaku boladu bo tšwe.	
SARINKI:	Gape ke nna yo ke bego ke eja tšhelete ya Mahunela.	
JEMINA:	(O tlatlilwe) A! Sarinki, o reng?	
SHAI:	Leina la Modimo a le retwe. O be o direlang taba ya bokobo bjalo?	20
SARINKI:	Nna le Mahunela re be re ratana.	
JEMINA:	(O kgotsa kudu) Afa ke go kwa gabotse tše o di bolelago?	
SARINKI:	Go no ba bjalo. Bagešo, ke kgopela tshwarelo. Dinako tše ka moka ge ke be ke phela ke swere tšhelete, e be e le tšhelete ya Mahunela. Ke be ke leka ka mekgwa ye mentši go šutiša lenyalo laka le Benjamene ka ge ke be ke sa tsebe gore nka phula taba ye bjang.	25
JEMINA:	(O galefile) O mpša ngwanenyana! Phowaa! O bodile molotšana tena!	
SHAI:	(Ka boleta) Aowa, Jemina. Motho ge a itshola ga nke re bolela bjalo.	

JEMINA:	Nako ye ka moka ge bana ba mogolwake ba hlaka, anthe tšhelete ya bona e lewa ke mpša ye?	30
SARINKI:	Ke kgopela tshwarelo. Moruti, nthapelele. Nthapelele hle!	
JEMINA:	Yo ga o mo rapelele Moruti. Ke sa ya go swariša sehlola se!	
SARINKI:	Ge e le gonabjale ke rata go bona Rebone. Ke rata go bona Rebone.	
JEMINA:	O mmonelang? Kgaogana le ngwanamogolo'aka moitshwarahlephi tena!	
		[Letl.107–108]

- 13.7 Efa mohuta wa thulano setsopolweng se. (1)
- 13.8 Ntšha tšhupasefala yeo e utollago maikutlo a manyami a Sarinki setsopolweng. (1)
- 13.9 Ala boithekgo bja diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI fela. (2)
- 13.10 Ngwala mehola YE MERARO ya polelonoši papading ye. (3)
- 13.11 Na o bona mongwadi a atlegile go tšweletša thekniki ya kgegeophetogi papading ye? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 13.12 Ahlaahla kalotaba ya papadi ye ka dintlha TŠE THARO. (3)
- [25]**

POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠO YE TELELE**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Ngwala tshekatsheko ya papalego ya papadi ye.

[25]**POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA I

MPHAKA:	(<i>O senya sefahlego</i>) Ao, na Bodikela ke gona fela moo motho a ka rutwago dithuto tše kgolo gona?	
ROLA:	Ke be ke botšiša fela monna.	
MPHAKA:	O reng o sa re o rutilwe Bokgalaka goba Tswapo?	
ROLA:	Go lokile o se ntshenye mogopolo, ke be ke botšiša fela.	5
KALA:	Le na le yunibesithi Bonwatau moo o tšwago?	
MPHAKA:	(<i>O thomile go tšea mahlo a tšhipa</i>) Ke tloga ke le moditi wa gona. Ga ke sa le sealogane. Ke batametše go ba rabadia.	
ROLA:	Nkane re ekwa gore ba sa ntše ba le bapotše ka dikokwane, ba le nyokolanyokola ka mongangapane?	10
MPHAKA:	Tšeo ga di thibele motho go tšwetša dithuto tša gagwe pele.	
KALA:	Go bouta gona le go bouta Bonwatau moo ga gago?	
MPHAKA:	(<i>O fela pelo o ba tsena ganong</i>) Se nkahlameleng. Ga le kgone go bolela ka go šielana ditlatla tenang?	
ROLA:	O re re eng?	15
TOKARI:	Tlogelang go hlaba lešata baisa te!	
KALA:	Moisa yo o a re roga. Ga o mo kwe wena gore o reng?	
MPHAKA:	Ke re ditlatla. O kile wa bona banna ba bolela ka nako e tee bjalo ka basadi? Ke disoso dilo tšela.	
ROLA:	(<i>O a ema a befetšwe</i>) O a mo kwa o sa boeletša. Rena ga re lwe le yena re mmotšiša fela dipotšišo ka ga naga yeo ya gabo. Ge a rata go lwa le gona go lokile.	20
MPHAKA:	(<i>Bjale gona o tloga a tšere mahlo a tšhipa</i>) Ke re le diota, ga le nkwe?	
KALA:	Rena mo nageng ye re lokologile. Ge e le gore wena mo o tšwago o lekgoba, se re tšhele ka bjona. Le gona o se ke wa bapala ka rena wa re roga. Re ka go leša modiro rena boKala.	25
MBARI:	Kala, a nke o homole.	

[Letl: 26–27]

- 15.1 Tsopola sekafoko seo se laetšago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebja. (1)
- 15.2 Bontšha tswalano gare ga Tokari le:
- 15.2.1 Mphaka
- 15.2.2 Rola (2)
- 15.3 Hlaloša semelo sa Kala o lebeletše setsopolwa se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- Tokelo ya ngwalollo e ileditšwe Phetla

- 15.4 Ka dintlha TŠE THARO tšweletša ponelopele yeo o bago le yona mabapi le poledišano ya Mphaka le banna ba Takone. (3)
- 15.5 Morero wa papadi ye ke ofe? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 15.6 Re alele maikutlo a gago mabapi le tshwaro ya Mphaka dinageng di šele. Fahlela ka ntlha E TEE. (2)

LE**SETSOPOLWA SA J**

HUNADI:	Tšwa ka taba. Se re theletše pelo.	
LEBITSI:	Ye e bonwego ke nna e ile ya nnyamiša. Nkgetheng wa tikologo ya Yunibesithi o tloga a re ge lekgotla la gagwe le ka thopa sefoka, bafaladi ba tla bewa madulong a bona.	
MPHAKA:	(O <i>gakanegile</i>) Na o tloga o tiišitše monna Lebitsi?	5
LEBITSI:	Bakone ba ntswetše!	
HUNADI:	Ijo! O ra rena. Re ka se fetše go thetha le naga.	
MPHAKA:	A nke o mpotše mo. Baithuti bona ba reng ka kgetho ye e tlogo?	
LEBITSI:	Dikgopolo tša bona di fapane. Ba bangwe ba kwana le gona go bintšha bafaladi ka lebinakoša le tee. Ba re ge ba fetša dithuto tša bona ba tla hwetša kae mešomo?	10
HUNADI:	Mphaka, le dutše kgotelele ye le sa e bonego ka marago.	
MPHAKA:	(O <i>swabile</i>) Re goletše tšona. Ge ba re re ba šutelele re tla šuta.	
LEBITSI:	Ge le mpona ebile ke gapeleditše go tla mo bošego bjale ke tlogela dipuku, ke ile ke tle ke le lome tsebe.	15
HUNADI:	(O <i>tširoga matswalo</i>) Go senyegile kae?	
LEBITSI:	Maloba ge ke itšhelatšhela ka meetse ke ile ka utswa ka ditsebe poledišano ya baithutitsoko.	
MPHAKA:	(O <i>tlabegile</i>) Ba lla ka eng?	
HUNADI:	Ra tsenelwa ke meetse ka ntlong!	20
MPHAKA:	Bea pelo mma o kwe seo Lebitsi a re tlelago naso. Tšwela pele warra	
LEBITSI:	Ba lla ka gore maemo a ba go filego ona a be a swanetše go tšewa ke motho wa naga ye, e sego mofaladi.	

[Letl 88]

- 15.7 Efa leina la molwantšhwa wa papadi ye. (1)
- 15.8 Ntšha tšhupasefala yeo e utollago maikutlo a Mphaka a manyami setsopolweng se. (1)
- 15.9 Ala boithekgo bja diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI fela. (2)
- 15.10 Ngwala mehola YE MERARO ya polelonoši papading ye. (3)
- 15.11 Na o bona mongwadi a atlegile go tšweletša thekniki ya kgegeophetogi papading ye? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 15.12 Ahlaahla kalotaba ya papadi ye ka dintlha TŠE THARO. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 16: POTŠIŠO YE TELELE**LEHUFA – P Mothupi**

Re alele tshekatsheko ya papalego ya papadi ye.

[25]**POTŠIŠO YA 17: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****LEHUFA – P Mothupi**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA K

NTSHEPE:	(O bala kuranta)		
NTLOGELENG:	(O tšwa ka phapošeng ya bona a swere paki ka letsogo)	Hee, wena Ntshepe! Ke dinomoro tša mang tše?	
NTSHEPE:	(O tsoša hlogo)	O ra dinomoro dife bjale, Mogatšaka?	
NTLOGELENG:	(Ka bogale)	Ke bolela ka tše o di fihlilego ka mo morabeng wa paki!	5
NTSHEPE:	(Ka go iketla)	Nke o di tliše mo ke di bone.	
NTLOGELENG:		O di bona ge di dira eng? A ke re o a di tseba.	
NTSHEPE:	(O homola sebakanyana a beile monwana molomong)		
NTLOGELENG:		Bjale o homoletše eng? A o sa nagana go tlo mpotša maaka?	
NTSHEPE:		Aowa, Mogatšaka, dinomoro tše o bolelago ka tšona ke tša Lerato.	10
		O nneile tšona mesong ge ...	
NTLOGELENG:	(O mo tsena ganong ka bogale)	Ga o na dihlong, monna tena! Kgane ebile o a di tseba gore ke tša mang?	
NTSHEPE:		Ke sa di tsebe ke itšeng mola di neilwe nna?	
NTLOGELENG:		Ke kgale ke go bona gore o na le mathaithai, Ntshepe. E sa le gore re tle mo Motetema ga o sa swarega.	15
NTSHEPE:		Aowa, Mmagwe, dinomoro tšeo ke tša Lerato yo ke ilego ka mo ruta kua Diepkloof.	
NTLOGELENG:		Bjale ge o ile wa mo ruta, o go neelang dinomoro tša mogala?	
NTSHEPE:		Mogatšaka, Lerato o šoma lebenkeleng la diphahlo kua Groblersdal.	20
		O nneile dinomoro tše gore ke fele ke mo leletša ge ke ...	
NTLOGELENG:		Tlogela kua! O re o dira mang setlaela sa gago?	
NTSHEPE:		Wena o tshwenya ka go ntsena ganong ke sa bolela.	
NTLOGELENG:		A ke re ke a go kwa gore o thoma maaka a matala.	
NTSHEPE:		Gomme ke go botša nnete, Mogatšaka, dinomoro tšeo ke di tšere go Lerato gore ge ke nyaka se sengwe lebenkeleng la bona ke kgone go mo leletša.	25
			[Letl. 4]

- 17.1 Tsopola sedirišwa seo se laetšago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebjale. (1)
- 17.2 Efa tswalano gare ga Ntshepe le:
- 17.2.1 Ntlogeleng
- 17.2.2 Lerato (2)
- 17.3 Hlaloša semelo sa Ntlogeleng o lebeletše setsopolwa se. Fahlela karabo ya gago (2)
- 17.4 Laetša ponelopele yeo o bago le yona mabapi le lehufa leo Ntlogeleng a nago le lona go monna wa gagwe Ntshepe. Thekga karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)

- 17.5 Morero wa papadi ye ke ofe? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 17.6 Re alele maikutlo a gago mabapi le ka fao Radithekisi a bego a phediša Lerato ka gona. Fahlela ka ntlha E TEE. (2)

LE

SETSOPOLWA L

LERATO:	(<i>Ka boleta</i>) Mogatšaka, go na le taba ye e sa ntshwarego gabotse matšatši a. Ke bona gore bokaone ke ge re ka bolela ka yona pele ke eya mošomong.	
RADITHEKISI:	(<i>Ka bogale</i>) O nyaka go e bolela le mang? A ke re o re ga e sware wena gabotse, bjale nna ke tsena bjang gona moo?	5
LERATO:	Mogatšaka, a ke re o ile wa bolela gore se se tshwenyago o tee se swana le ge se tshwenya yo mongwe? A ke re re nama e tee?	
RADITHEKISI:	O a gafa eye. O ra ge o le nama e tee le mang? Sešo se baba mongwai a nnoši. Bjale o ra gore nna ke ngwaye eng ka gore ga ke na nngwaišeng?	10
LERATO:	Radithekisi mogatšaka, a ke re re itše ge re nyalana ra re yoo a diregelwago ke se sengwe o swanetše go se lokiša le yo mongwe? Le gona re itše ge yo mongwe a ekwa bohloko yo mongwe le yena o swanetše go bo kwa?	
RADITHEKISI:	O a gafa ke a go bona. O ra gore ge wena o kitimišana le borokgwana go swana le ge bo kitimišwa ke nna?	15
LERATO:	Aowa mogatšaka, nna ga ke realo. Wena ke mokgwa wa gago ke a go tseba. Ge motho a bolela le wena o tšwa polelong yeo gomme wa thoma ditshela tša gago. Le gona nna ga go borokgwana bjoo ke bo kitimišago. Ke tseba ke le mosadi wa gago gomme wena o le monna wa ka.	20
RADITHEKISI:	O tlo di botša tšhwene tšona tšeo. Ge e le rena boRadithekisi o ka se tsoge wa re phuwasa le ka letšatši la mehlolo.	
LERATO:	(<i>Ka go tshwenyega</i>) Ke gore go na le letšatši le nka rego ke bolela le wena wa mphetola bjalo ka monna a fetola mosadi wa gagwe?	25

[Letl. 78]

- 17.7 Efa mohuta wa thulano setsopolweng se. (1)
- 17.8 Ntšha tšhupasefala yeo e utollago maikutlo a Lerato a manyami setsopolweng se. (1)
- 17.9 Ala boithekgo bja diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 17.10 Ngwala mehola YE MERARO ya polelonoši papading ye. (3)
- 17.11 Na o bona mongwadi a atlegile go tšweletša thekniki ya kgegeophetogi papading ye? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 17.12 Ahlaahla kalotaba ya papadi ye ka dintlha TŠE THARO. (3)

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80